

SPV XI + XII

Kontakt: zportych@zahradnickaskola.cz

Plán individuálního studia, pokyny k samostudiu a úkoly během výuky od 27. 1. do 4. 2. 2021.

3. A

V rámci tématu Demokracie budeme pokračovat Ústavou ČR a Listinou základních práv a svobod. Nejprve se zaměříme na ústavu. V textu, který následuje po mém úvodu, si přečtete základní údaje. Nepředpokládám, že byste studovaly ústavu podrobně. Pokud by některá z vás chtěla, celou ústavu najdete např. na adrese - <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html> - .

Výsledkem tohoto lehkého seznámení by mělo být povědomí o tom, co je vlastně ústava, jaké jsou její funkce, jak se dělí, kterými věcmi se jednotlivé části zabývají, jaký byl vývoj ústavních zákonů naší země.

Ústava

Obecně můžeme říci, že **ústava je základní zákon státu**. Můžeme ji označit i jako **nejvyšší zákon státu**. Nejvyšší proto, že je právní normou s nejvyšší právní silou v hierarchickém uspořádání právních sil právních norem. *Ostatní právní normy s ní proto nesmí být v rozporu.* Ústava jako zákon je obecná, to znamená, že některá její ustanovení je potřeba konkretizovat. Ústava České republiky pak předpokládá přijetí alespoň tří ústavních zákonů a čtyřiceti normálních zákonů. ***Ústava stanoví principy, jakými jsou funkce státní moci svěřeny státním úřadům, jak jsou uplatňovány vůči občanům ve společnosti a jaký je vztah občanů a státu.*** *Ústava obsahuje především charakteristiku státu, postavení občanů, jejich práva, povinnosti a svobody, státoprávní uspořádání, soustavu nejvyšších orgánů moci, jejich vzájemné vztahy a kompetence, státní symboly apod.* V různých zemích může ústava zahrnovat i další oblasti společenského života. Ale články o výše uvedených tématech jsou (třeba v různých formách) zakotveny ve všech ústavách všech vyspělých zemí.

Funkce ústavy

Ústava plní řadu funkcí, kterými ovlivňuje společnost a její chod. Tyto funkce můžeme rozdělit na:

Funkce právní: Ústava, jako nejvyšší norma.

Funkce organizační: Ústava vymezuje základy politického systému, tj. institucí, které zprostředkovávají vztah mezi občanem a státem.

Funkce ideové a kulturní: Ústava vyjadřuje, k jakým hodnotám a tradicím se stát hlásí a co je jeho cílem.

Funkce integrační: Ústava je prvkem, spojujícím jak skupiny s nestejným postavením ve společnosti (jako odstraňování sociálních konfliktů a nerovností), tak rozdílné sféry společenského života (politickou, ekonomickou, kulturní...).

Vývoj ústavního práva v českých zemích

V listopadu, roku 1918, poté, co vznikl samostatný československý stát, byla přijata prozatímní ústava, která byla vyměněna Ústavou Československé republiky. V této ústavě došlo k rozdělení moci na tři složky.

S nástupem socialistické vlády po 25. únoru 1948 se začíná chystat nová ústava. Ta byla přijata v květnu 1948. Touto ústavou je naše republika prohlášena za lidově demokratický stát.

Roku 1960 je přijata Ústava Československé socialistické republiky. Jejím výsledkem byla vedoucí úloha KSČ.

Na jaře, roku 1968, přichází výrazný pokus o demokratizaci. Byl přijat zákon o federaci. Proces demokratizace je však ukončen okupací vojskem Varšavské smlouvy a federaci zůstává pouze formální charakter.

Od prosince 1989 se pak začíná pracovat na Ústavě České a Slovenské federativní republiky, kde jsou vypuštěny články o vedoucí roli KSČ atd. Situace mezi Čechy a Slováky však zůstává nedořešená, což vedlo k pozdějšímu rozpadu federace.

Dne 1. 1. 1993 vzniká Česká republika, která dne 16. 12. 1992 přijala novou, současnou Ústavu České republiky. Ústava České republiky nabyla účinnosti dne 1. 1. 1993.

Ústava České republiky

Ústava České republiky vznikala v pohnutých podmínkách druhé poloviny roku 1992 poznamenaných neodvratitelností rozpadu československého státu a tedy v časové tísni. Jejím základem se stala s podstatnými úpravami Ústavní listina Československé republiky z roku 1920.

Ústava České republiky je složena z Preambule a 133 článků, které jsou rozděleny do osmi hlav.

Preambule:

Je napsána slavnostní formou. Preambule je uvozujícím prohlášením, které obsahuje odkaz na tradice země koruny české i státnosti československé. Je zde zakotveno odhodlání budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelnosti lidské důstojnosti a svobody a uznávaných moderních hodnot a ideálů jako součást společenství evropských a světových demokracií. *Návaznost na tradici se projevuje mimo jiné i ve schválených státních symbolech a státních svátcích.*

Hlava první - základní ustanovení (čl. 1- čl.14)

V hlavě první je ustanovena charakteristika státu, základní prvky právního státu, princip pluralistického politického systému. Je zde ukotvena liberální zásada územní samosprávy, *vymezení území České republiky a změny státních hranic, určení hlavního města* a povinnost státu dbát na šetrné využití přírodních zdrojů a na ochranu životního prostředí. Najdeme v ní základní principy, na kterých je založen český stát. A to, že státní moc se odvíjí od lidu, je rozdělena na tři složky (moc zákonodárnou, moc výkonnou a moc soudní), jejichž úkolem je služba všem občanům a výkon státní moci je omezen zákonem.

Hlava druhá - moc zákonodárná (čl. 15- čl. 53)

Hlava druhá Ústavy České republiky *definuje zákonodárnou moc, funkce a složení Parlamentu, způsob voleb, proces schvalování zákonů a mezinárodních smluv apod.* Zákonodárná moc náleží v České republice *Parlamentu*, který je rozdělen na dvě komory. *Poslaneckou sněmovnu a senát. Poslanecká sněmovna* má 200 poslanců, kteří jsou voleni na období čtyř let. Aby mohli být voleni, musí dosáhnout věku 21 let. Jsou voleni tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, poměrným systémem voleb.

Senát je tvořen 81 senátory, kteří jsou voleni na dobu šesti let, přičemž každé dva roky je volena třetina senátorů. Senátor musí mít alespoň 40 let. Senátoři jsou voleni rovněž tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, ovšem systémem většinovým.

Zvolením občana mu vzniká mandát poslance nebo senátora.

Nutností je složení slibu poslance nebo senátora. S mandátem poslance či senátora souvisí i imunita. Poslanecká sněmovna může být podle Ústavy rozpuštěna.

Hlava třetí - moc výkonná (čl. 54- čl. 66)

Hlava třetí *je složena ze dvou částí.* První z nich se zabývá *prezidentem republiky.* Definuje jeho funkci, volbu a pravomoci. Druhá část se zabývá *vládou, jejím složením a postavením,* jejím vztahem k poslanecké sněmovně atd.

President republiky je hlavou státu, je volen parlamentem a není z výkonu moci nikomu odpovědný.

President zastupuje stát navenek. Mezi jeho pravomoci patří například to, že svolává zasedání poslanecké sněmovny, tu může i rozpustit. Jmenuje a odvolává předsedu i jiné členy vlády, sjednává mezinárodní smlouvy, je vrchním velitelem ozbrojených sil.

Vláda je vrcholný orgán moci výkonné. Je to orgán kolektivní. Je tvořena předsednictvem vlády a ministry. Vláda je odpovědná poslanecké sněmovně. Ta může vládě vyslovit nedůvěru. Členové vlády (ministři) stojí v čele zákonem zřizovaných ministerstev. V rámci ustanovení o vládě je zakotveno také státní zastupitelství, jako orgán, který v trestních řízeních zastupuje veřejnou žalobu.

Hlava čtvrtá - moc soudní (čl. 81- čl. 96)

Čtvrtá hlava se zabývá *jurisdikcí (soudní moci)*. V úvodu hlavy čtvrté je zdůrazněn požadavek, aby soudní moc byla vykonávána nezávislými a nestrannými soudy, stanovuje některé předpoklady pro výkon funkce soudce. Dále se čtvrtá hlava dělí na část pojednávající o *Ústavním soudu*, jeho funkci, složení, jmenování a pravomocích, a na část, která se zabývá spíše soudy, jejich soustavou, jmenováním soudců atd.

Ústavní soud je soudním orgánem, chránícím ústavnost (soulad právních norem nižší právní síly s ústavou), zatím co soudy jsou orgánem pro ochranu práv (zákonem stanoveným způsobem)

Hlava pátá - Nejvyšší kontrolní úřad (čl. 97)

Článek 97, který tvoří hlavu pátou, zakotvuje existenci tohoto nezávislého orgánu, který vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu.

Hlava šestá - Česká národní banka (čl. 98)

Česká národní banka je charakterizována jako ústřední banka státu, hlavním cílem její činnosti je péče o stabilitu měny. Do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.

Hlava sedmá - územní samospráva (čl.99- čl. 105)

Hlava sedmá mluví o členění České republiky na základní samosprávné celky - obce. Vyššími územními samosprávnými celky jsou země nebo kraje, které je možno zrušit nebo vytvořit pouze ústavním zákonem.

Hlava osmá - přechodná a závěrečná ustanovení (čl. 106- čl. 113)

Hlava osmá obsahuje ustanovení procesního charakteru, dále pak obsahuje derogační (zrušovací) klauzuli a také datum počátku účinnosti Ústavy České republiky.

Ústavní pořádek

Ústava a dokumenty, které ji doplňují jsou souhrnně nazývány ústavním pořádkem. Současný Ústavní pořádek České republiky je tvořen samotnou Ústavou České republiky, Listinou základních lidských práv a svobod, ústavními zákony České republiky, ale i ústavními zákony České národní rady, přijaté po 6. červnu 1992, ústavními zákony Československé republiky a také ústavními zákony Československé federativní republiky, Federálního shromáždění a České národní rady, upravují-li státní hranice.

Zdroj: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>